

28 فبروری 2024

داکتر سید عبدالله کاظم

سه اشتباه مهم در بیان گزارشات تاریخی:

- 1 - تصویب قانون اساسی 1310 (نه 1309) آنهم نه بوسیله لویه جرگه!
  - 2 - فرق بین اسناد حواله دولتی و پول کاغذی در عصر امانی و تاریخ انتشار آنها،
  - 3 - تاریخ تأسیس پوهنتون کابل در سال 1326 (نه در سال 1311)
- اشتباهات فوق بصورت مکرر و تقلیدی در رسانه ها به نشر میرسند. امید است محققان و نویسندگان از این به بعد با ملاحظه اسناد و تدقیق مزید از تکرار این اشتباهات دوری جسته و در تصحیح آن توجه مبذول دارند.

(موضوع دوم)

فرق بین اسناد حواله دولتی و پول کاغذی در عصر امانی و تاریخ انتشار آنها

با گسترش پهنای امپراتوری درانی معمول بر آن بود که در هر یک از ساحات زیر سلطه، بنام مرکز آن ساحه سکه ضرب زده می شد و تعداد مراکز ضرب سکه در آنوقت به بیش از هفتاد مرکز میرسید. سکه هایی که در دارالضرب کابل به فلزات مسکوک میگردید، بنام های روپیه کابلی، قران کابلی، تنگه کابلی و پیسه کابلی مسمی بودند. یک روپیه کابل معادل به دو قران و هر قران سی پیسه و نیز یک روپیه کابلی معادل سه تنگه بود که آنرا عباسی نیز می گفتند. روپیه و قران از نقره و تنگه و پیسه و فلوس از مس و برونز بودند. پنج پیسه را یک شاهی می نامیدند که تقریباً معادل یک تنگه میشد.

روپیه کابلی در عین زمان که در سائر مراکز بزرگ افغانستان سکه های دیگر در دوران بودند، به حیث یک مسکوک معتبر شناخته می شد و مسمی ساختن آن به کابل فقط برای تشخیص آن از دیگر مسکوکات کشور بود، چنانکه در یکطرف روپیه کابلی "ضرب دارالسلطنه کابل" نوشته شده بود. در وثایق کابل و معاملات دولتی و تجارتي برای اینکه فرق و تفاوت در حسابات نقدینه و تصفیه دیون بطور منصفانه صورت گیرد، قبل از سال 1340 قمری (معادل 1300 شمسی) فرمان صادر شده بود تا هر روپیه دقیقاً باید دارای وزن "دو مثقال" نقره خالص باشد و آنرا بنام "روپیه پخته کابلی" یاد میکردند که در وثایق و اسناد دولتی باید کلمه "پخته" درج میگردد.

اشتباه دو مؤرخ در مورد تفکیک بین: "سند حواله" و "پول کاغذی"

آنچه مؤرخ شهیر میر غلام محمد غبار اشتباه نموده در دو مورد بود: یکی سند حواله را معادل با پول کاغذی دانسته و دیگر از واحد پولی "افغانی" بجای "روپیه" نام برده و در کتاب "افغانستان در مسیر تاریخ (صفحه 792) نوشته است که: «در سال 1920 م مطابق 1299 شمسی پول کاغذی: یک، پنج، بیست، پنجاه و صد افغانی منتشر گردید»، در حالیکه تغییر واحد پولی "افغانی" با انفاذ "نظامنامه مقیاسات" از شروع سال 1305 شمسی رسماً صورت گرفت و قبل از آن واحد پولی کشور "روپیه" بود، چنانکه عزیزالدین و کیلی پوپلزائی در کتاب "کابل باستان" می نویسند: «در سنه 1298 و 1299 شمسی در اولین سکه های کاغذی طبع کابل نیز روپیه [کابلی] نوشته شده است.» (صفحه 995 کتاب)

د پانو شمیره: له 1 تر 9

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټينگه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلېکنې د لیکنيزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله لیکنه له رالیرلو مخکې په څیر و لولۍ

آنچه مرحوم غبار و مرحوم پوپلزائی درباره تاریخ نشر "اولین پول کاغذی" در سالهای 1298 و 1299 ذکر کرده اند، یک اشتباه بوده ، زیرا سند حواله با پول کاغذی از هم فرق دارد به این زعم که پول وسیله تبادله در بازار بطور عام است، درحالیکه "سند حواله یا درافت Draft" در داد و ستد معمول بین مردم در دوران نبود و صرف به غرض سهولت در انتقالات پولی دولت بین مراجع طرف معامله و خزاین دولتی استفاده می گردید. امید است محققان تاریخ ، بخصوص کسانی که در موضوع تاریخچه پولی کشور تحقیق میدارند، متوجه این باریکی شوند. برای توضیح مزید وبا ملاحظه چند نمونه اسناد حواله دولتی، تفاوت آنرا از نظر شکلی با پول کاغذی چنین مشخص ساخت:

1 - مشخصات متن سند حواله در یک روی کاغذ چاپ شده و روی دیگر آن سفید است، درحالیکه در پول کاغذی در هر دو روی کاغذ مشخصات آن چاپ میگردد.

2 - سند حواله به مثل کتابچه جلد بندی شده و متشکل از دو قسمت بوده است: یکی "کنده" و دیگر ورقه انتقال که "نظارت مالیه" به حیث مرجع صدور این حواله ها به سائر خزاین دولتی انتقال مبلغ را به اندازه مبلغ قابل حواله بعد از امضاء و مهر امر صلاحیتدار "ناظر مالیه" (در آنوقت هنوز وزارت ها تشکیل نشده بودند و بجای وزارت "نظارت" و بجای وزیر "ناظر" می گفتند) برای تادیه در وجه گیرنده آن به خزانه مربوطه حواله میکرد و ثبت آن در اوراق و نیز درکنده حواله به غرض محاسبه و تفنیش حسابی محفوظ میگردد، چنانکه در حاشیه و در متن آن نوشته شده است: «در جمع خزانه های دولت نوت هذا بمبلغ مندرجه اش منظور است». درحالیکه پول کاغذی فاقد "کنده" بوده و به ثبت دفتر در هر معامله و رعایت سلسله مراتب اجرائی و محاسباتی نمیباشد.

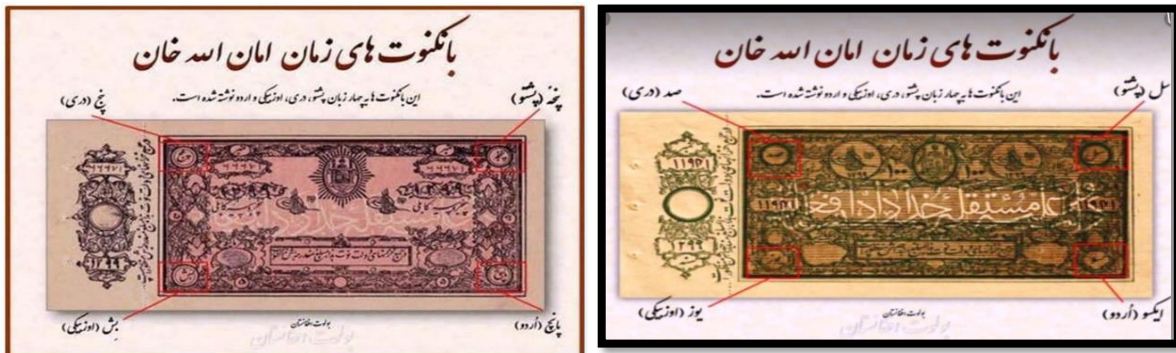
3 - هر سند حواله دارای شماره مخصوص حسابی بوده که در دفتر و نیز در کنده قید میشد.

4 - برای جلوگیری از تقلب، سند حواله از نظر شکل و دیزاین به طور خاص چاپ گردیده بود که ظاهراً به قسم پول کاغذی جلوه میکرد.

5 - اسناد حواله نخست فقط به سند حاوی مبلغ پنجاه و صد روپیه چاپ گردیده بود، اما بعد مبالغ کوچکتر و پنج روپیه نیز به حیث واحداث کوچکتر و به غرض تصفیه دقیق معاملات و پرداخت ها چاپ شد.

کاندید اکادیمسین محمداظم سیستانی طی یک مقاله خود (منتشره و بسایت افغان جرمن آنلاین - مؤرخه 18 دسمبر 2022) که برای معرفی کتاب "تاریخ جراید و مطابع افغانستان از آغاز تا دوره جمهوریت" - تألیف استاد عزیزالدین وکیلی پوپلزائی به نشر سپرده است، شرحی دارد که به استناد کتاب مذکور تحت عنوان فرعی "چاپ بانکنوت کابلی" ارقام یافته است: با مطالعه این کتاب، فهمیدم که برای

نخستین بار پول کاغذی در عصر اعلیحضرت امان الله خان پس از استرداد استقلال کشور در سالهای 1998 و 1999 در مطبوعه صکوک در ماشینخانه کابل زیر نظر میرزا محمودخان ناظر مالی چاپ و بتاریخ اول حمل سال 1299 ش به چلند افتاده است... وجهت اطلاع عامه اشتهاری از حضور اعلیحضرت امان الله خان بدین مضمون نشر شد: «از حضور پادشاهانه ام جهت کارروائی و وسعت امور تجارت و معاملات داخلی دولت علیه مستقله افغانستان تجویز نوت را فرموده ایم که یک رپیه گی، پنج رپیه گی، بیست و پنج رپیه گی، پنجاه رپیه گی، یکصد رپیه گی باشد. بر عموم خدمتگاران و رعایای داخله دولت علیه مستقله امر و احکام میفرمائیم که نوتهای مذکور را مانند دیگر نقود مروجه داخل دولت مستقله دانسته اگر کسی عوض محصولات تجارت و باقیات معاملات سرکاری از نوتهای مزبور تحویل خزانه ها بنمایند، عوض نمه گی شان خزانه دارها تسلیم شده رسید بدهند و اشخاص تنخواه خور و معامله دار داخلی دولت علیه که از قسم نوت های فوق بخرانه ها آورده درخواست مبلغ مندرجه آنرا بکنند، خزانه دارها گرفته ادای وجه مندرج نوت مذکور را بنمایند. لیکن در خارج دولت علیه [مقصد در اینجا خارج از معاملات دولت است، نه خارج از کشور، چنانچه در جمله بعدی مشخص میشود - کاظم] که قسم نوتهای مذکور برای معامله دارها و تاجران و کرایه کشان رعایای دولت مستقله بدهند تا اجازه ثانی قبول کرده نشود.» (صفحه 3 تا 5 مقاله - به استناد صفحات 133-134، 303 - 304 کتاب وکیلی پولزائی)

(دو عکس فوق نمای از دو سند حواله است، نه بانکنوت و نیز نوشته مبلغ به چهار زبان پشتو، دری، ازبکی و اردو اختصاصیت اعتبار آن اسناد را در داخل کشور و آنهم به ارتباط معاملات با دولت و انمود می سازد - کاظم)

پولزائی در ادامه می نگارد: «از آنجائی که هنوز کاغذ مقاوم و مناسب بانکنوت در افغانستان میسر نبود، نوتهای قابل چلند سال 1298 در مدت یک سال فرسوده و غیر قابل استفاده گردید، و شاه امان الله با صدور فرمانی بانکنوتهای 1298 را از چلند خارج ساخت.» در یک قسمت فرمان آمده است که: «در سنه آینده نوت جدید اجراء خواهد یافت. انشاء الله تعالی. این حکم را بدو واسطه نمودیم: اول - که نوتهای سابقه فرسوده و خراب شده، دوم سبب اعتبار نوت.» (صفحه 4 مقاله به استناد کتاب وکیلی پولزائی، صفحات 135 و 305)

حبیب الله رفیع در کتاب "بانک نوت افغانستان" نوشته است: که يك نوت تقلبی پنجاه روپیه کابلی را یافتند و نزد شاه امان الله خان بردند و شاه امان الله خان تصمیم گرفت که از نوت ها بعد از سال 1300 ش استفاده نشود و از چاپ نوت پنجاه روپیه کابلی در سال چاپ منصرف شد.

پولزائی یادآور میشود که در سالهای 1302 و 1303 ش یک گروه تحریک شده در افغانستان آوازه پخش کردند که نشر بانکنوت در افغانستان مخالف اصول اسلام است. این شایعات سبب گردید تا توقیفی در ورود ماشین ها و تاسیسات جدید بخصوص چاپ بانکنوتها رخ بدهد. بعد از رفع این پروپاگاندا که با

د پانو شمیره: له 3 تر 9

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلیکني د لیکنيزي بني پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیرلو مخکي په خیر و لولی

شورش خوست همزمان شده بود، حکومت در سال 1305 ش توانست دوباره با کیفیت بهتری به چاپ بانک نوتها [منظور همان اسناد حواله است، زیرا در آنوقت تازه نظامنامه مقیاسات" نافذ گردیده بود و هنوز اقدام به چاپ نوت کاغذی قبل از وقت بود- کاظم] بپردازد. در این دوره امضاء میرمحمد هاشم خان وزیر مالیه (ابن میر عبدالعزیز خان کابلی) در صفحات نوتها [اسنادحواله] درج شده بود. محمدسرور خان بارکزائی خزانه دار ریاست مطبعه صکوک، بعد از طبع بانکنوتها، همه را مهر کرده در برج شمالی ارگ که خزانه در آنجا واقع بود می سپرد.» (کتاب: وکیلی پوپلزائی، صفحه 308) [در باره ذکر کلمه "بانکوت" در نوشته فوق باید گفت که چون در آنوقت هیچ بانکی در کشور وجود نداشت، لذا استعمال کلمه بانکوت نیز نمیتوانست مورد داشته باشد - کاظم]

پوپلزائی در مورد اولین پول کاغذی مینویسد که: «یکی از شهکارهای هنرنقاشی صوفی عبدالحمید خان رئیس مطبعه صکوک همین ساختمان نوتهای سال 1306 و 1307 ش است. طغرای اسم امان الله شاه اثر حسن حلمی مرحوم و نوشته های متن، اثر قلم سیدمحمدایشان خان وسید داودخان است. در متن نگاشته شده است که "دولت علیه افغانستان- دا کاغذ په تولوخزانوکی (...چلیبری" و در پشت ورق بعبارت دری، تحت عنوان "ورقه تعهد" نوشته است: "دارالمضاربه ملیه افغانیه وعده تادیه مبلغ (...افغانی را بحامل کاغذ هذا عندالمطالبه میدهد" و برحروف فرانسوی نیز ترجمه عبارت متن را می نگاشتند و نیز تونهای خفیف بکار برده نمره ها را با مهارت طباعتی درج مینمودند.» (صفحه 5 مقاله، به استناد صفحه 309 کتاب وکیلی پوپلزائی)

دو مؤرخ شهیر کشور هریک عزیز الدین وکیلی پوپلزائی و میرغلام محمد غبار هر دو چون تفکیک بین نوتهای خزانه (حواله دولتی) و بانکوت را نکرده اند، لذا نوتهای خزانه را که بار اول در سال 1298 و 1299 به نشر رسیدند و سالهای بعد از آن استفاده بعمل می آمد، به حیث اولین "بانک نوت" در عصر امانی معرفی کرده اند. در حالیکه بانکوت وسیله تبادل در بازار است و اما نوتهای خزانه ماهیت حواله را دارا بوده و صرف برای پرداختهای دولتی استفاده میگردد و در بازار، درچلند نبود تا مردم از آن به حیث پول استفاده نمایند.

برای وضاحت بیشتر میخواهم در مورد سند حواله، نحوه پرداخت و چگونگی طرز اجرای آن با ذکر یک مثال روشنی اندازم: دولت وقتی میخواست مبلغ 1254 روپیه کابلی را برای یکطرف معامله پرداخت کند و او مسکونه مزار شریف می بود، وزارت مالیه مبلغ مربوطه را بجای آنکه در کابل به پول روپیه مروج فلزی تادیه کند، از این اسناد یا نوتهای حواله استفاده میکرد و برایش دوازده قطعه نوت حواله 100 روپیه کابلی، یک قطعه حواله 50 روپیه کابلی و چهار قطعه حواله يك روپیه کابلی که جمعاً همان مبلغ 1254 روپیه کابلی می شد، برای خزانه داری مزار شریف (مستوفیت) حواله میکرد و شخص طرف معامله آن اسناد را با خود به مزار شریف برده و به مرجع خزانه آنجا ارائه و پول نقد روپیه فلزی را حاصل میداشت. مستوفیت اسناد را حفظ میکرد و به وزارت مالیه از صورت تادیه آن اطمینان میداد. وزارت مالیه برویت کننده حواله، صورت اجرای آنرا را ثبت دفتر میکرد. بعداً وظیفه "دیوان" یعنی دیوان محاسبات بود که اسناد اجرای معامله را بررسی و تصدیق میکرد و به این ترتیب نحوه پرداخت معامله مربوطه انجام می یافت.

تعدیل واحد پولی افغانستان از "روپیه" به "افغانی":

در ماه حمل 1305 با انفاذ "نظامنامه مقیاسات" دولت افغانستان تصمیم گرفت که واحد پولی کشور را از "روپیه" به "افغانی" تغییر دهد تا از یکطرف اینکار نمایندگی از نام افغانستان کند و از طرف

دیگرمسکوکات متعدد به یک معیار واحد در تمام کشور با یک نام ترویج یابد و نیز از مشکلات ناشی از اضعاف آن که هیچ اساس مشخص نداشت و اغلب موجب سوء تفاهم در معاملات میگردد، جلوگیری شود. این مشکل نه تنها در مورد واحدهای مختلف پولی در کشور، بلکه در ساحه اوزان و مساحت نیز وجود داشت، چنانکه یک سیر قندهار معادل یک پاو کابل بود و به همین ترتیب در دیگر نقاط کشور. با انفاذ "نظامنامه مقیاسات" تحولی بسیار مهم در ساحه توحید مقیاسات در مساحت، در اوزان و نیز در واحد پولی جدیداً به وجود آمد.

چاپ اول "نظامنامه مقیاسات" - مورخ 23 حوت 1304 شمسی که در مطبعه حروفی شرکت رفیق طبع و پس از مهر توشیحی "امیر امان الله غازی" نافذ گردید، دارای یک مقدمه "تمهید" و چهار فصل و جمعاً 15 ماده میباشد. فصل سوم نظامنامه به تعدیل مسکوکات اختصاص یافته و در آن چنین آمده است:

«ماده 3: مسکوکات جدید که آینده نرخ اشیا و معاملات با آن میشود، وزن و قیمت آن بقرار ذیل است:
اول - مسکوک طلا: الف - یک امانی، وزن 6 گرام - به نرخ [ارزش] 20 افغانی؛ ب - نیم امانی، 3 گرام - به نرخ 10 افغانی.

دوم - مسکوک نقره: الف - یک افغانی، وزن لس گرامه - معادل 100 پول؛ ب - نیم افغانی، وزن 5 گرامه - 50 پول؛ ج - 20 پولی، وزن 2 گرامه - 20 پول.

سوم - مسکوک مسی: الف - 2 پولی، وزن 2 گرام - 2 پول؛ ب - 5 پولی، وزن 3 گرام - 5 پول؛ ج - 10 پولی، وزن 6 گرام - 10 پول.

ماده 4: نرخ مسکوکات سابقه نسبت به مسکوکات جدید بقرار ذیل است که بخزاین دولت و در بین اهالی به همین قیمت داد و ستد میشود و رایج باشد:

یازده روپیه کابلی [مساویست به] 10 افغانی؛ یک روپیه کابلی - 91 پول؛ یک قران کابلی - 45 پول؛ یک عباسی - 30 پول؛ سه شاهی - 22 پول؛ یک سناری - 15 پول؛ یک شاهی - 7 پول؛ دو پیسه - 3 پول.

در پایان نظامنامه به عبارت ذیل امر انفاذ آن از طرف پادشاه صادر شده است: «نظامنامه هذا را در زمره نظامات دولت منظور و اجرای احکام و موادش را امر میدارم.» (مهر امیر امان الله غازی)

با انفاذ نظامنامه فوق از شروع سال 1305 به بعد واحد پولی افغانستان رسماً از "روپیه" به "افغانی" تعدیل گردید که تا امروز این معیار طی دوره های مختلف پایرجا است و اما مسکوکات مذکور در داد و ستد روزمره قطع نشد، بلکه در جوار مسکوکات جدید بنام "افغانی"، مسکوک روپیه نیز با اضعاف آن در دوران بود، حتی مسکوک "تنگه"، "شانزده پولی" و "شش پولی" تا سالهای 1330 شمسی مروج بود و تدریجاً از جریان خارج گردید. برای تبوت این موضوع مرحوم غبار در کتاب "افغانستان در مسیر تاریخ" به استناد رساله "لایحه ترقیات چهار ساله دولت در سال 1307" راجع به ارزش تبادلوی و نیز قدرت خرید روپیه کابلی در برابر کلداری هندی مطالبی دلچسپ به شرح ذیل دارد: «ارزش صد روپیه کابلی مساوی 60 کلداری هندی بود، زیرا وزن نقره کلداری هندی دو نیم مثقال و از روپیه نقره کابلی دو مثقال بود و اما غش روپیه کابلی ده فیصد بود، بعدها مقدار غش در روپیه کابلی 25 فیصد گردید و قیمت آن معادل پول خارجی مخصوصاً کلداری هندی سال به سال تنزل کرده رفت.» غبار در ادامه درباره قدرت خرید روپیه کابلی چنین می نویسد: «آرد دو نیم چهارک به یک روپیه، گوشت سه پاو کابل به یک روپیه، روغن یک پاو و دوازده مثقال به یک روپیه، برنج باریک یک چهارک و سه پاو به یک روپیه، دنبه دونیم پاو به یک روپیه، تربوز یک سیرکابل به یک قران»؛ همچنان غبار راجع به ارزش طلای امانی در اوایل سالهای 1300 شمسی می نویسد: «پنج امانیه مساوی به 75 روپیه، دو امانیه 30 روپیه، یک امانیه 15 روپیه و نیم امانی 7 و نیم روپیه» بود. (صفحه 792 کتاب)

از این واضح میشود که تا سال 1307 که تازه نوتهای کاغذی برای بار اول در افغانستان چاپ شد، هنوز هم مسکوکات رویه در افغانستان در چلند بود و فقط در همان سال 1307 برای بار اول از نوتهای کاغذی برای تادیه معاش کارگران قصر دارالامان استفاده بعمل آمد. این نوتهای کاغذی هنوز در شهر کابل تازه به چلند آغاز کرده بود که حکومت سقوی جانشین حکومت قبلی گردید و حکومت سقوی چلند آنرا ممنوع قرار داد.

نشر و به دوران انداختن اولین پول کاغذی در عصر امانی:

در مورد نشر پول کاغذی در افغانستان باز هم مرحوم غبار دچار اشتباه شده است، زیرا پول کاغذی به حیث وسیله تبادله بار اول در افغانستان در سال 1307 به نشر رسید و برای پرداخت معاشات مامورین و اجوره کارگران در اواخر سلطنت اعلیحضرت امان الله شاه بکار رفت. از آنجائیکه در آنوقت بانک در کشور وجود نداشت و تأسیس آن به مفهوم اصلی احتمالاً با ذهنیت عامه سازگار نبود بجای بانک، از اصطلاح "دارالمضاربه ملیة افغانی" کار گرفته شد. تاحال سندی در دست نیست که موجودیت همچو تشکیل را بطور مستقل در عمل نشان دهد، اما تذکار آن در نوت مؤید آنست که می خواستند اداره امور پولی را از نگاه قانونی خارج از نفوذ حکومت جلوه دهند، درحالیکه عملاً اداره امور پولی از طرف دفتر عمومی خزاین مسما به "خزانه خانه عمومی" زیر نظر وزیر مالیات وقت صورت میگرفت و بناءً اداره امور پولی مستقیماً زیر نظر حکومت قرار داشت.

اخیراً یک نوت پنج افغانیگی در دسترس قرار گرفته که تاریخ نشر آن سال 1305ش را وانمود میکند. به روی این نوت در وسط به پشتو نوشته شده: « دا کاغذ په تولو خزانو کی د دولت په پنځه افغانی چلیزی» و درمیانه آن متن طغزای "امیر امان الله" و در چهار گوشه آن عدد 5 درج گردیده است. در عقب نوت به فارسی نوشته شده: «خزانه داری کل وعده تادیه مبلغ پنج افغانی را بحامل کاغذ هذا عندالمطالبه میدهد» و ضمناً در قسمت فوقانی آن به دوطرف نشان دولتی در دو گوشه و در قسمت تحتانی سه امضاء از جمله امضای وزیر مالیات میر محمد هاشم درج میباشد. این نوت در حاشیه خود به اندازه یک سوم نوت یک حاشیه سفید با علایم خاص کاغذ "واتر مارک" دارد که در هیچ نوع پول کاغذی دیگر افغانستان دیده نمیشود.

تا جائیکه اینجانب به جزئیات تاریخ امانی آشنا است، در هیچ جا و در هیچ مأخذ نمونه دیگر همچو نوت را ندیده است. علاوهً طوریکه در بالا گفته شد، تعدیل نام پول از رویه به افغانی در سال 1305 ش صورت گرفت و بعید به نظر میرسد که در همان سال فوراً دولت به نشر پول کاغذی آغاز کرده باشد، زیرا هنوز مردم به آن آشنائی نداشته و مورد قبول عامه قرار گرفته نمیتوانست. وقتی به طغزای امیر امان الله به دقت دیده شود، این طغزای از نظر جزئیات به نوتهای بعدی فرق واضح دارد. لذا با دلایل فوق گمان میرود که این نوت در آنوقت در افغانستان به چاپ نرسیده و به احتمال

د پانو شمیره: له 6 تر 9

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنی د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده، هیله من یو خپله لیکنه له رالیرلو مخکې په خیر و لولئ

قوی بعدها به حیث یک نوت کم نظیر به مقصد عرضه برای کلکشنرهای بانک نوت چاپ و بفروش رسیده است. (این نوت فعلاً در کلکسیون جناب محمد طارق مهداوی موجود است که اخیراً آنرا به قیمت گزاف خریداری کرده و کاپی آنرا جهت نشر در اینجا به نویسنده لطف کرده است.)

هرگاه نوت فوق را استثناء قرار دهیم، سائر نوت های کاغذی در سال 1307 بار اول درسال آخر دوره سلطنت شاه امان الله غازی به چاپ رسیده و در آن سال بار اول به حیث پرداخت مزد به کارگران و ماهران قصر دارالامان به دوران انداخته شد که مورد قبول آنها قرار گرفت. نمونه نوت پنجاه افغانیگی:

مهرهائیکه در روی نوت فوق دیده میشود، بعداً وقتی در دوره سقوی بار دیگر به دوران انداخته شد، رژیم منکور به روی آن مهر نهاد: مهر خزانه عمومی، مهر مستوفیت کابل و مهر وزارت مالیه تا بدانوسيله مشروعت چلند آنرا بار دیگر تثبیت نماید. اینک دو نمونه دیگر نوتهای آن عصر تقدیم میشود:

(اندازه اصلی نوتهای آن دوره بزرگتر است از آنچه که در اینجا طورنمونه درج گردیده است)

د پانو شمیره: له 7 تر 9

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de یادونه: دلیکني د لیکنیزی بني پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیرولو مخکي په خیر و لولی

(روی و عقب نوت پنج و ده افغانیگی دوره امانی - با مهر دوره سقوی)

در اواخر دوره 9 ماهه امیر حبیب الله کلکانی که در اثر جنگهای دوامدار وضع مالی رژیم دچار بحران جدی شده بود و مردم نیز پول مسکوک نقره یعنی روپیه کابلی را به مقصد احتکار از دوران می کشیدند، رژیم سقوی برای تدارک پول کوشید از یکطرف نوتهای دوره امانی را پس از مهر مقامات ذیصلاح سقوی به دوران اندازد، چنانکه در نمونه نوتهای فوق مهرها دیده میشوند و ازطرف دیگر آنها با برگشت مجدد به "روپیه" به نشروپول کاغذی به آن اسم پرداختند، ولی اینکار موجب رفع مشکل نشد و قبل از آنکه این پول به چلند انداخته شود، رژیم سقوی سقوط کرد.

(نمونه نوت کاغذی روپیه دوره سقوی)

پس از سقوط حکومت سقوی در زمان سلطنت اعلیحضرت محمد نادرشاه نوتهای دوره امانی بار دیگر از جریان کشیده شد و بجای آن نوت جدید نشر نگردید. در این دوره پول رایج همان سکه های نقره ای دوره امانی بود. مسکوکات نقره ای نظر به مشکلات عیدیه از لحاظ انتقال، نگهداشت و محدودیت مقداری از یکطرف و لزوم ترویج نوتهای کاغذی به حیث یک وسیله مؤثر تبادل در

اقتصاد جهان از طرف دیگر، در دوره سلطنت محمدظاهرشاه حکومت را مجبور ساخت تا پول کاغذی جدید را نشر و به دوران اندازد. سیاست محافظه کارانه آنوقت ایجاب نمیکرد تا فوراً به تأسیس یک بانک بپردازد که متکفل اداره امور پولی در کشور باشد. از آنرو حکومت به نشر "نوتهای خزانه" اقدام کرد که در این نوتها "خزانه ملی افغانستان" تعهد نموده بود تا عندالمطالبه در بدل نوت مذکور به همان پیمان پول نقره را به حامل و دارنده نوت تادیه کند.

در اواخر سال 1316 حکومت تصمیم گرفت تبادل نوتهای خزانه را با نقره منسوخ کند. این تصمیم بدون کدام مشکل عملی شد و از آن تاریخ به بعد نوتهای خزانه با آنکه قابلیت تبادل با نقره را از دست داد، اما از طرف مردم به حیث پول معتبر کما فی السابق مورد استفاده قرار گرفت. تا آنکه در سال 1318 (1939) اولین بانک مرکزی بنام "د افغانستان بانک" تأسیس گردید که اداره امور پولی کشور را زیر نظر حکومت (وزارت مالیه) بعهده گرفت. عمده ترین انگیزه تأسیس این بانک همانا نشر "بانکوت" بود که بر مبنای مقدار معین پشتوانه "طلا" به مسئولیت و تضمین آن مؤسسه چاپ گردید. با آغاز جنگ جهانی دوم چاپ این بانکوتها تقریباً دو سال به تعویق افتاد، تا آنکه در اواخر سال 1319

د پانو شمیره: له 8 تر 9

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکني د لیکنيزي بني پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیرلو مخکي په خیر و لوی

(1941) نوت‌های جدید به دوران انداخته شد. (برای شرح مزید در این باره، دیده شود رساله: "تاریخچه پول کاغذی در افغانستان"، از این قلم، منتشره: افغان جرمن آنلاین، 23 مارچ 2016)

امید است با ملاحظه اسناد و مدارک فوق از این به بعد با تفکیک "اسناد حواله" از "پول کاغذی"، انتشار اولین پول کاغذی را در سال اخیر سلطنت شاه امان الله غازی در سال 1307 و بار اول به دوران انداختن آنرا برای تادیه مزد و معاشات کارگران پروژه قصر دارالامان در همان سال در بررسی‌های خویش در نظر گیرند و اشتباه دو مورخ شهیر کشور را تکرار نفرمایند. - کاظم

(ادامه دارد)

د پانو شمیره: له 9 تر 9

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنیزې بنې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په خیر و لولئ